

УДК 339.942

Зростання ролі та перспективи країн БРІКС у системі світового господарства

Македон В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і соціальної роботи
ОКВНЗ «Інститут підприємництва «Стратегія»», м. Жовті Води

У статті визначено поточні позиції економічного угруповання країн БРІКС, надано аналіз ролі цього угруповання у системі світового господарства. Проведено аналіз динаміки показників ВВП країн БРІКС, їх вкладу в створення світового ВВП, розраховано індекс глобальної конкурентоспроможності цих країн. Досліджено обсяги взаємної торгівлі та прямих іноземних інвестицій між країнами БРІКС.

Ключові слова: країни БРІКС, глобальна конкурентоспроможність, динаміка ВВП, ресурсний потенціал, світовий рух капіталу, глобальна розстановка сил.

Македон В.В. РОСТ РОЛИ И ПЕРСПЕКТИВЫ СТРАН БРИКС В СИСТЕМЕ МИРОВОГО ХОЗЯЙСТВА

В статье определены текущие позиции экономической группировки стран БРИКС, представлен анализ роли этой группы в системе мирового хозяйства. Проведен анализ динамики показателей ВВП стран БРИКС, их вклад в создание мирового ВВП, рассчитан индекс глобальной конкурентоспособности этих стран. Исследованы объемы взаимной торговли и прямых иностранных инвестиций между странами БРИКС.

Ключевые слова: страны БРИКС, глобальная конкурентоспособность, динамика ВВП, ресурсный потенциал, мировое движение капитала, глобальная расстановка сил.

Makedon V.V. HEIGHT OF ROLE AND BRICS COUNTRIES PROSPECT IN THE SYSTEM OF WORLD ECONOMY

In the article current positions of economic groupment of countries are certain BRICS, the analysis of role of this group is presented in the system of world economy. The analysis of dynamics of indexes of GDP of countries is conducted BRICS, their contribution to creation of world GDP and the index of global competitiveness of these countries is expected. The volumes of mutual trade and direct foreign investments are investigational between countries BRICS.

Keywords: BRICS countries, global competitiveness, GDP dynamics, resource potential, flow of world capital, global forces placing.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Події першого десятиліття ХХІ ст. свідчать на користь прогнозів тих, хто вважає, що до середини поточного століття в глобальній розстановці сил стануться зрушення, в результаті яких західні держави перестануть домінувати. Однією з існуючих рис трансформації світового порядку, що відбувається, є роль так званих висхідних держав, що змінюється. Вона зачіпає проблему статусності держав і визначення їх місця в неформальній ієрархії міжнародних економічних і політичних відносин.

У таких умовах змін у глобальному порядку все більшу увагу привертає до себе термін «БРІКС». За останні декілька років положення країн БРІКС (Бразилії, Росії, Індії, Китаю і ПАР) у світовій економіці значною мірою зміцнилося, ця організація займає далеко не останнє місце в декількох сферах міжнародної співпраці, зокрема, в енергетиці, банківському

бізнесі тощо [1]. У той же час однозначно признається, що вага країн БРІКС у світі помітно підвищується і вимагає постійного наукового дослідження та аналізу трансформаційних і інтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ступінь наукової розробки проблеми проявляється в тому, що економічна діяльність країн БРІКС і трансформаційні процеси у світовій економіці знаходяться під пильною увагою багатьох дослідників. У вітчизняній і зарубіжній економічній науці ці питання знаходять відображення в працях таких авторів, як: Філіпенко А.С. [1], Луков В.В. [2], Архангельська А.А. [3], Каймашнікова К.С. [5], Пихтіна М.С. [8], Резнікова О.С. [9], Айвазов О.К. [10], Шуман М. [4], Касіолато Дж.Е., Віторіно В. [6], О'Ніл Дж. [7] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наукова необхідність досліджень процесів розвитку об'єднання

країн БРІКС обумовлена швидкими темпами змін і трансформацій світової економіки і ролі БРІКС в ній як можливого драйвера розвитку і визначальної ланки формування ефективних стратегій для системи світового господарства на найближчі тридцять років. Ці дослідження дозволяють визначити архітектуру світової економіки і виявити перспективи країн, що розвиваються, при визначенні національних стратегій економічного розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є необхідність дослідження поточного конкурентного становища країн БРІКС у світовій економіці та визначення перспективи та майбутні досягнення трансформуючого розвитку БРІКС в умовах глобальних економічних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку XXI ст. голова відділу глобальних досліджень банку "Goldman Sachs" Джим О'Ніл запропонував об'єднати Бразилію, Росію, Індію і Китай в одну категорію, складену за першими літерами їхніх назв, з метою зіставлення економічної потужності країн «Великої Сімки» і вказаних держав загалом (поєднання латинських букв «BRIC» в англійській мові за вимовою відповідає слову «brick», що означає «цеглина»). У 2011 р. в Єкатеринбурзі (Росія) пройшов перший саміт БРІК, а в квітні 2014 р. до країн співдружності приєдналася Південно-Африканська республіка (ПАР), і абревіатура отримала нове звучання – БРІКС [2, с. 31; 3, с. 4].

Вже зараз місце, яке країни БРІКС займають у світовій економіці, не може не вражати, їх все частіше і частіше порівнюють з G7. На цю «п'ятірку» припадає 40% населення планети, 20% світового ВВП і 15% міжнародної торгівлі.

Економічний розрив між країнами БРІКС і G7 дійсно скорочується. З урахуванням паритету купівельної спроможності частка Канади, Франції, Німеччини, Японії, Італії, Великобританії та США у світовому ВВП зменшилася з 48% у 2001 р. до 38% у 2014 р. Частка БРІКС, навпаки, збільшилася за цей період з 18% до 27% [3, с. 4–5].

Вступ Південної Африки у БРІК мав ще одне важливе політико-організаційне надбання. Річ у тому, що ще у 2003 р. (до виникнення БРІК) Індія, Бразилія та Південна Африка об'єдналися у рамках діалогового форуму ІБЮА (чи ІБСА – IBSA) [4], який благополучно продовжує існувати й сьогодні. Склалася неординарна ситуація: паралельно з БРІКС діє потрійний союз, що

включає більшість її членів і який переслідує, за великим рахунком, ті ж політичні та економічні цілі.

Перспективи подальшого підвищення ролі й впливу БРІКС на міжнародній арені не в останню чергу залежать від рівня розвитку і динаміки двосторонніх відносин між членами угруповання, від економічного і політико-дипломатичного наповнення взаємодії між ними:

- Бразилія, ПАР і Росія мають значний ресурсний потенціал, особливо за енергоносіями;

- загалом у світовій економіці має місце тенденція до збільшення попиту на енергоносії, зокрема з боку Індії та Китаю, що призводить до поступового зростання світових цін на ці ресурси й стимулює економічне зростання Бразилії, ПАР і Росії;

- з моменту початку діяльності чинних урядів Бразилії та Росії можна відмітити проведення більш грамотної економічної політики.

У свою чергу, Індія та Китай включаються банком "Goldman Sachs" в угруповання країн БРІКС за наступними критеріями:

- обидві країни мають найбільше населення (40% світової популяції), отже, величезним потенціалом робочої сили;

- Індія та Китай – лідери глобального ринку аутсорсингу (Індія є одним з провідних світових постачальників програмного забезпечення і фармацевтичних препаратів);

- стабільно високі темпи економічного зростання впродовж останніх двадцяти років [5; 6].

Для підтвердження спроможності прогнозу банку "Goldman Sachs" у цьому дослідженні пропонується проаналізувати динаміку показників ВВП країн БРІКС, їх вкладу в створення світового ВВП.

У таблицях 1 та 2 наведені розраховані значення питомої ваги ВВП на душу населення кожної з країн БРІКС і ВВП на душу населення об'єднання загалом.

Безперечний лідер серед країн БРІКС за цим показником – Китай, середньорічний темп економічного зростання якого у вказаний період складав 9,8%. Друге місце за цим показником посідає Індія (6,9%), третє – Росія (4,6%), четверте – Бразилія (3,2%) і п'яте – ПАР (2,5%). Незважаючи на те, що Росія випереджає Бразилію за середнім темпом зростання ВВП в даний проміжок часу, економічне зростання останньої збалансованіше, тоді як показник зростання ВВП Росії змінюється стрибкоподібно і говорить про

нестабільність її економічного розвитку. Країни «Великої Сімки», у свою чергу, показували у 1990–2014 рр. середні темпи ВВП від 1,2% до 2,7% на рік [14].

Для національних економік країн БРІКС, що розвиваються, високі темпи зростання ВВП дуже важливі в процесі зменшення їх відставання за рівнем ВВП на душу населення від розвинених держав.

Конкурентоспроможність країн групи БРІКС, порівнюючи з іншими країнами і міжнародними організаціями, оцінюватимемо за допомогою індексу глобальної конкурентоспроможності (GCI), розробленого Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ). Індекс глобальної конкурентоспроможності розраховується з 2004 р. і служить для оцінки здатності різних країн забезпечити високий рівень добробуту їх громадян [7; 8, с. 128]. На офіційному сайті ВЕФ щорічно публікується звіт, що містить дані про значення індексу глобальної конкурентоспроможності і рейтинг країн за його значенням (табл. 3).

На рисунку 1 зображений графік ранжирування країн БРІКС за індексом глобальної конкурентоспроможності.

На рисунку 1 зображений графік ранжирування країн БРІКС за індексом глобальної конкурентоспроможності.

Таблиця 1

**ВВП на душу населення країн БРІКС і об'єднання загалом
(у цінах 2008 р.), дол. США (у період 2009–2015 рр.)**

Значення	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
БРІКС загалом	27 862,4	35 092,0	29 493,1	41 307,8	41 535,1	39 774,6	113 387,0
Бразилія	8 462,5	11 124,2	1 042,4	11 922,5	11 711,0	11 384,4	11 122,3
Росія	8 562,8	10 675,0	13 323,9	14 078,8	14 487,3	12 735,9	13 082,8
Індія	1 124,5	1 387,9	1 471,7	1 449,7	1 455,1	1 581,5	1 592,0
Китай	3 800,5	4 514,9	5 574,2	6 264,6	6 991,9	7 590,0	81 239,3
ПАР	5 912,1	7 390,0	8 080,9	7 592,2	6 889,8	6 482,8	6 350,6

Таблиця 2

**Розрахунок питомої ваги ВВП на душу населення країни-учасниці у ВВП
на душу населення БРІКС (у період 2009-2015 рр.) [7, 14]**

Питома вага країни	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Бразилія	0,30	0,32	0,04	0,29	0,28	0,29	0,10
Росія	0,31	0,30	0,45	0,34	0,35	0,32	0,12
Індія	0,04	0,04	0,05	0,04	0,04	0,04	0,01
Китай	0,14	0,13	0,19	0,15	0,17	0,19	0,72
ПАР	0,21	0,21	0,27	0,18	0,17	0,16	0,06

Джерело: складено на основі [7; 14]

Таблиця 3

**Індекс глобальної конкурентоспроможності і рейтинг країн БРІКС
(у період 2009-2015 рр.)**

Рік	Бразилія		Росія		Індія		Китай		ПАР	
	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг
2009	4,2	56	4,2	63	4,3	49	4,7	29	4,3	45
2010	4,3	58	4,2	63	4,3	51	4,8	27	4,3	54
2011	4,3	53	4,2	66	4,3	56	4,9	26	4,3	50
2012	4,4	48	4,2	67	4,3	59	4,8	29	4,4	52
2013	4,3	56	4,2	64	4,3	60	4,8	29	4,4	53
2014	4,3	57	4,4	53	4,2	71	4,9	28	4,4	56
2015	4,1	75	4,4	45	4,3	55	4,9	28	4,4	49

Джерело: складено на основі [9, 15]

Таким чином, дві країни-учасниці об'єднання БРІКС у період з 2009 по 2015 рр. мали позитивну динаміку GCI, тобто піднялися в рейтингу ближче до початку: Росія поліпшила свої позиції з 63 до 45 місця рейтингу; Китай – з 29 до 28.

Три держави БРІКС в період дослідження, навпаки, мали негативні тенденції за індексом глобальної конкурентоспроможності, тобто опустилися в рейтингу нижче: Бразилія опустилася в рейтингу з 56 на 75 місце; Індія – з 49 на 55 місце; ПАР – з 45 на 49 місце.

Слід звернути увагу на те, що у 2015 р. значення показників різко змінилися, що пов'язано, як повідомляється в звіті, з переглядом Світовим Валютним Фондом оцінок паритету купівельної спроможності валют [10]. Тому, аналізуючи отриману таблицю, слід враховувати, що Бразилія упродовж усього періоду дослідження (окрім перерахованого 2015 р.) у підсумку опустилася лише на одну позицію; Росія поліпшила свої позиції в трохи меншому ступені, ніж показано на кінець періоду; Індія і ЮАР, навпаки, погіршили свої позиції більшою мірою, ніж за підсумками таблиці 3; і, нарешті, індекс глобальної конкурентоспроможності Китаю практично не зазнавав змін впродовж дослідження.

Країни БРІКС також активно беруть участь у світовому русі капіталу. Частка країн БРІКС в загальносвітовому експорті капіталу в 2002–2014 рр. збільшилася з 0,6% до 7,7%, хоча вони, як і раніше, поступаються за цим показником «Великій Сімці», на яку у вказаний період доводилася практично стабільна величина, що коли-

вається в межах 50–60% усіх прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ), що експортуються у світі (табл. 4) [11; 12].

За накопиченим обсягом світових інвестицій, що вивозяться, країни «Великої Сімки» нині також зберігають за собою лідируючі позиції. У 2014 р. 57% усіх накопичених ПІІ за кордоном належали «Великій Сімці». Країни БРІКС, у свою чергу, збільшили долю в накопиченому обсязі світових ПІІ, що експортувалися, з 1,6% до 3,4% в період 2002–2014 рр. (див. табл. 4). Така динаміка демонструє посилення інвестиційної експансії корпорацій країн БРІКС на зовнішні ринки, здійснюваної за допомогою інвестиційних стратегій, які, у свою чергу, стають базою для формування ринкових стратегій із закріплення на глобальному ринку.

Високими темпами росте і обсяг ПІІ, що залучаються до країн БРІКС. З 2002 по 2014 рр. частка цих країн в залучених світових ПІІ піднялася втричі з 5,6% до 15,6%, проте вона все ще вдвічі менша обсягу ПІІ, що приймаються щорічно країнами «Великої Сімки», який, проте, істотно скоротився в цей проміжок часу (з 55% до 37,8%). Проте за накопиченою величиною залучених світових ПІІ країни «Великої Сімки» продовжують зберігати 42%-у частку. Тоді як частка країн БРІКС за цим же показником збільшилася з 2002 по 2014 рр. на 3% [12; 13].

Загалом позитивна динаміка ВВП країн БРІКС, їх вкладу в створення світового ВВП, частки в експорті товарів і послуг та інвестування капіталів за кордон забезпечить в довго-

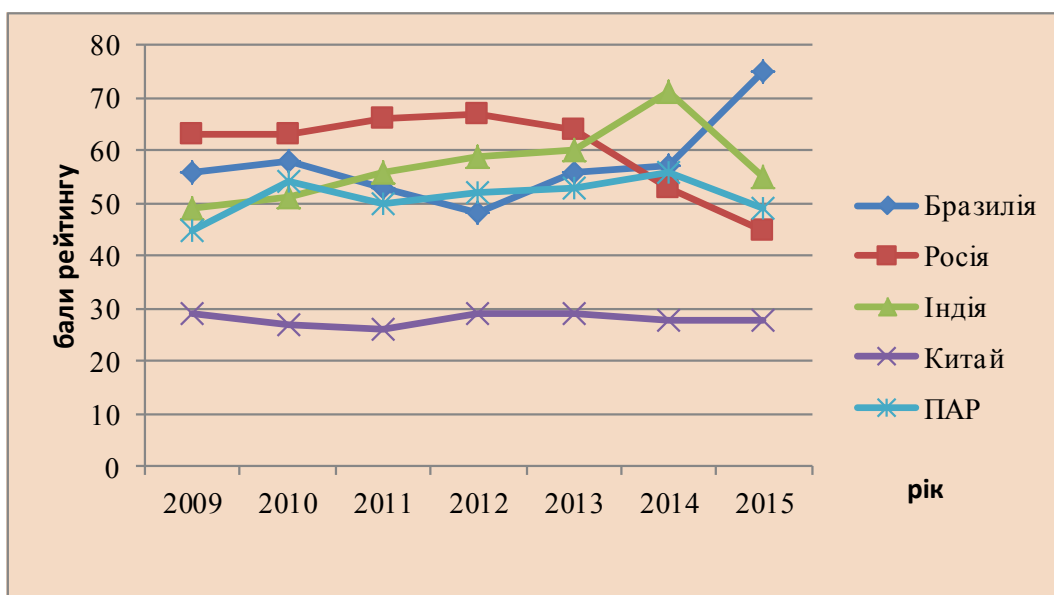

Рис. 1. Ранжирування країн БРІКС за GCI за період 2009–2015 рр.

Джерело: побудовано автором

Таблиця 4

**Участь країн БРІК і країн «Великої Сімки» у світовому русі капіталу
у період 2002–2014 рр. [12; 14]**

Показник / Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2010	2011	2012	2013	2014
Частка країн БРІКС у залученні світових ПІІ,%	5,6	9,2	11,2	13,6	13,5	11,3	10,2	10,5	15,6	–
Частка країн G7 у залученні світових ПІІ,%	55,0	40,6	35,4	30,8	32,3	47,9	43,5	45,6	37,8	–
Частка країн БРІКС у світовому експорті капіталу,%	0,6	1,2	1,5	2,0	3,5	3,4	6,4	4,4	7,7	–
Частка країн G7 у світовому експорті капіталу,%	58,8	55,9	50,1	55,3	58,6	45,0	49,6	59,8	56,5	–
Частка країн БРІКС у накопиченому обсязі, залучених світових ПІІ,%	6,1	6,5	6,9	7,4	7,9	8,3	8,5	8,8	9,5	–
Частка країн G7 у накопиченому обсязі залучених світових ПІІ,%	45,1	44,5	43,7	42,8	41,8	42,5	42,6	43,0	42,4	–
Частка країн БРІКС у накопиченому обсязі експорту світового капіталу,%	1,6	1,6	1,6	1,6	1,8	1,9	2,5	2,8	3,4	–
Частка країн G7 у накопиченому обсязі експорту світового капіталу,%	53,3	53,6	53,3	53,4	54,0	53,1	52,7	53,8	57,0	–

Таблиця 5

Матриця розвитку торгових потоків між країнами БРІКС у період 2011–2014 рр.

Імпортуюча сторона \ Експортуюча сторона	Бразилія, Млрд. USD	Росія, Млрд. USD	Індія, Млрд. USD	Китай Млрд. USD	ПАР Млрд. USD
Бразилія:					
2011		3,44	0,89	10,20	2,2
2012		3,74	0,99	18,30	2,4
2013		4,65	0,95	25,90	3,0
2014		3,51	3,44	28,3	3,4
Росія:					
2011	0,94		2,40	17,70	1,1
2012	1,71		2,47	19,60	1,75
2013	3,33		3,77	21,20	2,0
2014	1,08		5,94	16,67	1,95
Індія:					
2011	1,10	0,73		10,90	3,5
2012	1,45	0,90		14,60	3,6
2013	2,52	0,94		18,60	3,4
2014	2,41	1,53		16,09	3,9
Китай:					
2011	6,50	14,40	15,30		1,2
2012	11,40	28,50	24,00		0,95
2013	16,60	26,80	26,90		1,1
2014	14,10	22,84	28,70		1,2
ПАР:					
2011	Немає даних	Немає даних	Немає даних	Немає даних	
2012	Немає даних	Немає даних	Немає даних	Немає даних	
2013	Немає даних	Немає даних	Немає даних	Немає даних	
2014	Немає даних	Немає даних	Немає даних	Немає даних	

Джерело: складено на основі [14]

строковій перспективі глибшу експансію корпорацій цих держав на глобальний ринок.

Прискорити проникнення компаній країн БРІКС на зовнішній ринок може розвиток між ними інтеграційних процесів на міждержавному рівні та особливо на корпоративному рівні.

Об'єктивною основою поглиблення співпраці Росії, ПАР, Бразилії Індії і Китаю є також наростання сучасних глобальних регіональних викликів в сферах міжнародної торгівлі та інтернаціоналізованого виробництва. У стратегічній перспективі у Росії, Індії та Китаю є широкі можливості співпраці в таких масштабних трансконтинентальних проєктах, як будівництво нафто- і газопроводів, що сполучають Центральну, Північно-східну

і Південну Азію. Великий потенціал співпраці лежить і в науково-технічній області.

До конкретніших передумов інтеграції країн БРІКС можна віднести наступні:

– географічний чинник: Росія, Індія та Китай мають один з одним загальні межі (Росія – з Китаєм, Китай – з Індією);

– транзитний чинник: Росія, Індія та Китай пов'язані між собою транспортним і комунікаційним сполученням;

– промисловий чинник: Росія та Бразилія є постачальниками корисних копалини в Китай та Індію;

– економічний чинник: усі країни БРІКС здійснюють між собою співпрацю у вигляді торгових угод і взаємних інвестицій [11; 13].

Таблиця 6

Матриця розвитку інвестиційних потоків між країнами БРІКС у період 2011–2014 рр.

Приймаюча сторона / Інвестуюча сторона	Бразилія, Млрд. USD	Росія, Млрд. USD	Індія, Млрд. USD	Китай Млрд. USD	ПАР Млрд. USD
Бразилія:					
2011		–	–	–	
2012		500,0	–	210,0	
2013		–	50,0	–	35,0
2014		–	–	–	39,0
Росія:					
2011	–		–	50,00	
2012	0,3		13,00	54,00	8,9
2013	–		401,00	25,00	10
2014	–		2,00	16,00	9,1
Індія:					
2004	5,40	3,50		7,90	
2005	5,10	1741,90		13,30	
2006	5,20	0,20		29,60	
2010	5,00	1,40		26,60	
2011	8,90	1,10		8,90	
2012	42,00	3,00		82,00	
2013	50,80	19,00		94,90	2,2
2014	11,00	10,00		73,00	2,0
Китай:					
2005	–	30,62	–		–
2006	–	77,31	–		–
2010	6,67	203,33	0,15		–
2011	6,43	452,11	0,35		–
2012	15,09	477,6	11,16		4,7
2013	10,09	538,61	5,61		6,2
2014	51,13	231,00	22,02		10,2
ПАР:					
2011	–	–	2,0	–	
2012	1,8	0,3	2,2	–	
2013	2,2	1,1	3,0	15,0	
2014	2,1	0,7	3,1	12,6	

Джерело: складено на основі [14]

У агрегованому вигляді обсяги взаємної торгівлі та прямих іноземних інвестицій між країнами БРІКС відображені в таблицях 5 та 6.

У абсолютних величинах таблиця 5 показує, що у 2011–2014 рр. взаємні торгові потоки країн БРІКС поступово розширювалися. Проте Бразилія, Індія та Китай не стають важливішими об'єктами прямих інвестицій, здійснюваних Росією за кордон, накопичена величина яких збільшилася у 2002–2014 рр. з 20,14 до 202,84 млрд. дол. [15]. Наприклад, на Китай з вказаної суми припадає тільки 1,5% [13; 15].

Якщо проаналізувати дані матриць розвитку взаємних торгових та інвестиційних відносин країн БРІКС, то можна дійти висновку, що поступове економічне співробітництво між цими країнами розширюється, і, отже, закладаються основи для потенційної інтеграції країн БРІКС. Матриця розвитку інвестиційних потоків між країнами БРІКС убачає стабільну тенденцію їх зростання тільки з Китаю в Росію.

Висновки з цього дослідження. Можна зробити висновки, що центральна функція в угрупованні країн БРІКС належить Індії та Китаю. Бразилія, ПАР і Росія розглядаються в одному ряду з цими країнами переважно через наявність істот-

ного ресурсного потенціалу. Загалом економічне зростання країн БРІКС багато в чому залежить від зовнішніх чинників: міжнародної торгівлі, аутсорсингових відносин, прямих іноземних інвестицій, цін і попиту на енергоносії. Для залучення якомога більшої кількості капіталу з розвинених країн країни БРІКС проводять політику лібералізації внутрішніх ринків, яка стала каталізатором процесу модернізації їх національних економік при переході від командно-адміністративної системи відтворення до ринкових відносин, що вважаються більшістю економістів найбільш ефективною формою організації громадської діяльності для прискорення темпів економічного зростання і підвищення добробуту націй.

Наступним напрямом зміцнення країнами БРІКС своїх позицій у світовій економіці є розвиток існуючих і формування нових великих національних компаній і транснаціоналізація підприємницької діяльності, що визначається генеральною тенденцією розвитку більшості країн світової економіки, що дістала назву процесу глобалізації. У разі розвитку глибшої співпраці країн БРІК та їх потенційної інтеграції станеться прискорення темпів зростання цих національних економік.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Филиппенко А.С. Экономическая глобализация: истоки и результаты / А.С. Филиппенко // Экономика. – 2010. – С. 350–370.
2. Луков В.В. БРИКС – фактор глобального значения / В.В. Луков // Международная жизнь. – 2011. – № 6. – С. 30–37.
3. Архангельская А.А. БРИК становится БРИКС / А.А. Архангельская // Азия и Африка. – 2011. – № 9. – С. 2–5.
4. Schuman M. The BRICs Have Hit a Wall / M. Schuman [Electronic resource]. – Access mode : <http://business.time.com/2014/01/10/brics-in-trouble/>
5. Каймашнікова К.С. Створення БРІКС як нової структури глобального розвитку та управління / К.С. Каймашнікова // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 5–6. – С. 24–26.
6. Cassiolato J.E. BRICS and Development Alternatives: Innovation Systems and Policies / J.E. Cassiolato, V. Vitorino. – Anthem Press, 2009 – 197 p.
7. O'Neill J. The Growth Map: Economic Opportunity in the BRICs and Beyond / J. O'Neill. – Penguin Group (USA) Inc., 2011. – 256 p.
8. Пихтіна М.С. Розвиток відносин БРІКС та ЄС: сучасний стан, тенденції та перспективи / М.С. Пихтіна // Вісник ХНУ імені В.Н.Каразіна. Серія: «Економічна». – 2012. – № 10/11. – С.125–133.
9. Резнікова О.С. Підсумки четвертого саміту БРІКС: нове місце країн, що розвиваються, у глобалізованому світі / О.С. Резнікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voltairenet.org/Deljskaya-deklaraciya-BRIKS>
10. Айвазов А.К. Итоги Делийского саммита стран БРИКС / А.К. Айвазов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://iee.org>.
11. Lo Vai I. The Rise of the BRICS in the Global Political Economy Changing Paradigms? / Vai Io Lo, M. Hiscock. – USA: Edward Elgar Publish, 2014. – 352 p.
12. Stuenkel Oliver. The BRICS and the Future of Global Order / Oliver Stuenkel. –Lexington Press (USA), 2015. – 268 p.
13. Dreaming With BRICs: The Path to 2050. Global Economics Paper № 99. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/archive-pdfs/brics-dream.pdf>
14. BRICS Joint Statistical Publication: 2015; Brazil, Russia, India, China, South Africa / Rosstat. – М.: “Statistics of Russia”, 2015. – 235 p.
15. BRICS Joint Statistical Publications. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://brics.itamaraty.gov.br/joint-statistical-publications>
16. World economic outlook 2015: a survey by the staff of the International Monetary Fund. – Washington, DC: International Monetary Fund. – [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/>